

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФАКУЛТЕТ ЗАШТИТЕ НА РАДУ У НИШУ
НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ

Прихваћено 11.06.2014.			
Орг ред	Б р о ј	Пункт	Вредност
	01-4/3-5		

Одлуком Наставно-научног већа Факултета заштите на раду у Нишу, Универзитета у Нишу, бр. 03-235/4 од 30. маја 2014. године, именовани смо за чланове Комисије за оцену и одбрану урађене докторске дисертације под називом *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије*, кандидата мр Данијеле Аврамовић, дипл. инж. заштите животне средине.

На основу увида и анализе урађене докторске дисертације, комисија у саставу:

1. др Стеван Станковић, професор емеритус Географског факултета у Београду, председник;
2. др Предраг Јакшић, ред. проф. Природно-математичког факултета у Нишу, члан;
3. др Весна Николић, ред. проф. Факултета заштите на раду у Нишу, члан;
4. др Вукашин Шушић, ванр. проф. Економског факултета у Нишу, члан и
5. др Драган Спасић, ред. проф. Факултета заштите на раду у Нишу, ментор, члан

подноси Наставно-научном већу Факултета заштите на раду у Нишу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

о оцени урађене докторске дисертације кандидата мр Данијеле Аврамовић, дипл. инж. заштите животне средине, под називом Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

мр Данијела Аврамовић, рођена је 20. јуна 1975. године у Алексинцу. Основну школу завршила је у Житковцу 1990. године, а средњу медицинску школу – смер Санитарно-еколошки техничар у Нишу 1994. године. На Факултету заштите на раду у Нишу - смер Заштита животне средине дипломирала је 1999. године. Школске 1999/2000. године уписала је последипломске студије на Факултету заштите на раду у Нишу – смер

Заштита животне средине. Звање магистра наука о заштити животне средине стекла је 2005. године. Тема магистарске тезе била је *Економско-еколошки аспекти експлоатације и газдовање заштићеним природним добрима*. У оквиру научно-истраживачког рада посебну пажњу посветила је сагледавању економских и еколошких последица деградације природе и мерама за њену адекватну заштиту. Као резултат рада кандидата публиковано је преко 100 радова које је самостално или у коауторству објавила на саветовањима у нашој земљи и иностранству, односно у домаћим научно-стручним часописима.

ТЕХНИЧКИ ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије*, кандидата мр Данијеле Аврамовић, дипл. инж. заштите животне средине, изложена је на 626 страна, формата А4. Основни текст докторске дисертације илустрован је са 263 табеларна прегледа, 99 слика и шест графикана. У списку литературе наведено је 112 литературних јединица, 10 међународних докумената, 45 закона, девет стратегија, 39 правилника, 11 уредби, три наредбе, две одлуке, 17 докумената јавних предузећа и већи број извештаја о стању заштите животне средине у Србији, односно интернет сајтова. Осим наведеног, предметна докторска дисертација садржи: резиме на српском и енглеском језику, списак табела, списак слика, биографију кандидата, Извештај о ауторству, Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и Изјаву о коришћењу. Рад је технички квалитетно урађен и омогућава јасно праћење изложене материје.

СТРУКТУРА И САДРЖАЈ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторску дисертацију осим увода и закључка, чине девет тематских целина у оквиру којих је дат теоријски оквир истраживања на основу којих је произашо нови плански документ генерални менаџмент план, који представља стратешки документ сваког националног парка. Предметни рад чине следеће тематске целине: Увод; Методолошки приступ изради докторске дисертације; Природни ресурси; Категоризација заштићених природних добара; Настанак и развој националних паркова; Методологије за оцену ефикасности спровођења менаџмента у заштићеним природним добрима; Ресурси националних паркова Србије; Угрожавање природних ресурса националних паркова Србије; Правна регулатива за управљање и коришћење природних ресурса националних паркова Србије; Менаџмент природним ресурсима Србије; Закључак и Литература.

У Уводу, кандидат указује на чињеницу да је „негативан утицај експлоатације природних ресурса на животну средину у појачаном облику отпочиње пре око 250 година са индустријском револуцијом. Узрок ових наглих негативних еколошких промена је човек, односно сама индустријска цивилизација која мења еколошку равнотежу на један нов и непредвидив начин. Многе од тих промена, појединачно или у комплексу, угрожавају материјална добра, грађевинске објекте, споменике културе и саму природу.“ У циљу заштите природе отпочело се са доношењем првих прописа о заштити природе (1848. године), односно стављања под контролу државе највреднијих делова природе на одређеним локалитетима (Француска, 1848). Године 1872. област Јелоустон у држави Вајоминг је проглашен за први национални парк у свету. Ови догађаји представљају прву страницу организације заштите природе у свету. С обзиром на чињеницу да је проблематика која се односи на природне ресурсе изузетно комплексна, неопходно је постојање планских докумената који омогућавају адекватно спровођење менаџмента природним ресурсима у циљу њиховог одрживог коришћења и очувања квалитета и разноврсности.

У првом делу рада *Методолошки приступ изради докторске дисертације*, кандидат дефинише предмет истраживања, који обухвата сагледавање природних ресурса националних паркова Србије, односно остваривање ефикасног менаџмента природним ресурсима у њима, у циљу очувања диверзитета и побољшања квалитета живота локалног становништва у овим заштићеним подручјима. Кандидат указује да је основни циљ овог истраживања валоризација природних ресурса националних паркова што би омогућило формирање јединствене базе података о природним ресурсима националних паркова, а самим тим и израду квалитетних менаџмент планова за конкретни национални парк, чијом би се реализацијом обезбедио највећи степен очувања и заштите природних ресурса на њиховој територији.

Хипотетички оквир истраживања чине основне и посебне хипотезе. Основна (општа) хипотеза од које кандидат полази у овом истраживању је да менаџмент природним ресурсима националних паркова зависи од идентификације и валоризације фактора и чиниоца који детерминишу концепт заштите и очувања природних ресурса у националним парковима. Од посебних хипотеза које је кандидат изнео, издвајамо следеће: „Експлоатација природних ресурса националних паркова Србије базира се на конвенцијалном приступу (економичном) а не на савременом (еколошко-економском) приступу; Оптимална експлоатација природних ресурса националних паркова треба да се одвија у складу са принципима одрживог развоја и Структура, волумен, квалитет, еколошке и економске вредности и могућности експлоатације расположивих

природних ресурса националних паркова представљају основу за остваривање правилног приступа у очувању природних ресурса на заштићеним подручјима.”

Други део рада *Природни ресурси* обрађује проблематику која се односи на основне појмове о природним ресурсима, њиховим поделама и карактеристикама.

Кандидат, природне ресурсе дефинише као природну датост добара живе и неживе природе: земљиште, руде, шума, вода, ваздух, биљни и животињски свет, које човек на одређеном нивоу технолошке и економске организације може трансформисати у одређене производе и услуге и сходно томе стављати их у економску функцију. Уз то, кандидат дефинише и одређени број термина са којима се сусрећемо у оквиру свакодневног живота и праксе, а који су последица, пре свега сложености природе из које произилазе поједини елементи природе

У оквиру овог дела рада кандидат указује на историјски аспект настанка и развоја законске регулативе о заштити и квалитету природних ресурса, с обзиром на чињеницу да се паралелно са деградацијом природе, кроз целу историју људске цивилизације провлачила мисао о заштити природе у којој је човек живео. Понекад је то било несвесно, понекад спонтано, а често организовано, па и административним путем присилно. Данас заштита и коришћење природних ресурса мора да се базира на принципима одрживог развоја.

У трећем делу рада *Категоризација заштићених природних добара* кандидат износи основне податке о категоријама заштићених природних добара коју је дала Међународна унија за заштиту природе (IUCN), по којој национални паркови се сврставају у II категорију. Основна сврха заштите националних паркова је претежно ради заштите екосистема и рекреације посетилаца у овом природном окружењу. У циљу потпунијег сагледавања националних паркова, кандидат нас у оквиру овог дела рада упознаје са категоризацијом заштићених природних добара у Словенији, Хрватској, Црној Гори и Македонији, као и са поступцима проглашавања одређених територија у статусу националног парка. Највећу пажњу, кандидат посвећује категоризацији заштићених природних добара у Србији, а која се врши у зависности од вредности и значаја заштићеног подручја.

Вредновање заштићених подручја у Републици Србији ради категоризације врши се на основу: суштинских својстава добара, функција и значај добра и угрожености заштићеног природног добра. У Републици Србији, национални паркови су добра I категорије јер су то подручја од међународног, националног односно изузетног значаја.

У четвртом делу рада *Настанак и развој националних паркова* кандидат указује на чињеницу да се у другој половини XIX века употребио израз национални парк, којим је

означен највиши и најцеловитији облик заштите природе. Отада, па до данас национални паркови су постали симбол националног поноса и престижа у међународној заједници. Готово свака земља коју је природа „обдарила“ националним парковима има свог „миљеника“ међу њима, а његово посећивање сматра се својеврсном обавезом за сваког становника конкретне земље. Према последњим публикованим подацима (Видаковић, П., 1997) у 137 земаља постоји 1908 националних паркова, чија површина у односу на укупну површину Земље износи 2.3 %. С обзиром на то са су мотиви и разлози формирања националних паркова различити, то се срећемо са различитим типовима националних паркова. Кандидат нас у оквиру овог дела рада детаљно упознаје са класификацијом националних паркова према: намени, величини, степену заштите, надморској висини, локацији и природним атрактивностима.

У Републици Србији, пет подручја је због својих природних вредности проглашено националним парком, тако да је 1960. године проглашен први Национални парк „Фрушка гора“. Након њега, 1981. године проглашени су национални паркови „Кopaоник“ и „Тара“, а 1983. године „Ђердап“. Површина коју заузимају национални паркови Србије чине 1.8 % од укупне површине територије наше Републике.

У петом делу *Методологије за оцену ефикасности спровођења менаџмента у заштићеним природним добрима*, кандидат истиче да у свету данас има преко 147 хиљада заштићених подручја, која укупно заузимају око 19.3 милиона km^2 , или око 13 % укупне светске копнене површине. Из тих разлога је оцена ефикасности спровођења менаџмента последњих деценија постала веома истакнута и значајна одлика менаџмента заштићених подручја. Резултат тога је настанак већег броја методологија за оцену ефикасности менаџмента у заштићеним подручјима, од којих је одређени број методологија израђен од стране Међународне уније за заштиту природе (IUCN) и Светске комисије за заштићене области (WCPA). Осим ових, кандидат констатује да се данас у свету користи већи број методологија које се у зависности од места примене класификују на: афричке, азијске, европске, океанске, северно-америчке и методологије Латинске Америке и Кариба.

Методологије за оцену ефикасности спровођења менаџмента у заштићеним подручјима међусобно се разликују, пре свега по начину прикупљања података, односно начину спровођења мера заштите. Ове методологије омогућавају сагледавање: карактеристика и вредности заштићеног подручја, опасности у заштићеном подручју, визије, циљеви и стратегије очувања вредности заштићеног подручја и смањења опасности, односно евидентирање постојећих ресурса (особље,

новчана средства, опрема ...) и планирање заштите заштићених подручја (менаџмент и радни планovi).

Кандидат је у оквиру овог дела рада презентовао и анализирао пет методологија за оцену ефикасности спровођења менаџмента у заштићеним природним добрима. С обзиром на то да су анализиране методологије сложене то их је кандидат представио кроз: историјат настанка, циљеве примене, опис, предности, ограничења и слабости и предности њихове примене.

У шестом делу рада *Ресурси националних паркова Србије* кандидат ресурсе националних паркова групише на природне, створене и културно-историјске ресурсе, односно становништво и насеља. Посебан значај кандидат је посветио сагледавању природних вредности националних паркова: геодиверзитет (геоморфолошке и педолошке карактеристике), хидролошке карактеристике, климатске карактеристике (температура ваздуха, падавине, ветар, облачност, инсолација, магла, атмосферска пражњења), биодиверзитет (флористички, вегетацијски и фаунистички диверзитет).

За добијање потпуне слике о националним парковима Србије неопходно сагледати: квантитативна, квалитетивна и динамичка обележја становништва, односно мрежу насеља и културно-историјске ресурсе сваког националног парка.

Створене вредности у оквиру националних паркова Србије представљају привредну и економску категорију и технологију, под којом се подразумевају нематеријална добра природе које човеку могу бити од користи. Детаљном анализом, кандидат долази до закључка да се основна карактеристика привреде у оквиру националних паркова огледа кроз заступљеност различитих привредних делатности, од којих су најзаступљеније: пољопривреда, шумарство, лов, риболов, индустрија, рударство, трговина, саобраћај, занатство, туризам, угоститељство и комунална делатност. Ниво развијености наведених привредних делатности је различит, а концентрација привредних капацитета је резултат постојеће сировинске основе, саобраћајне повезаности, инфраструктуре и броја становника, односно туриста.

Седми део рада *Угрожавање природних ресурса националних паркова Србије* обрађује проблематику која се односи на сагледавање утицаја бројних природних и антропогених активности на квалитет животне средине националних паркова.

Разне појаве (земљотреси, поплаве, бујице, ветар, олује, јака киша, атмосферска пражњења, град, снежни наноси, екстремне температуре, лед ...) и процеси (суше, лавине, заразне болести ...) могу да нанесу негативне последице природним ресурсима националних паркова.

Кандидат, као најважније антропогене узрочнике угрожавања гео и биодивезитета издваја: заузимање простора, сакупљачку активност, лов и риболов, туризам, саобраћај, привредне делатности, енергетске објекте, пољопривреду и рударство. Изградњом грађевинских и објеката инфраструктуре, као и саобраћајница, односно променама агрегатног стања и намене земљишта и депоновањем отпадног и другог материјала долази до трајног заузимања земљишта које због тога постаје трајно изгубљено. Уз то изграђени објекти проузрокују унос мноштва вештачких материјала, а рад грађевинских машина проузрокује ослобађање загађујућих материја у околину. Кандидат овај утицај илуструје подацима да је на територијама националних паркова у Србији, бесправно изграђено или постављено 765 објеката, односно да саобраћајнице које пролазе преко територије НП „Фрушка гора“ заузимају површину од 1 % у односу на укупну површину овог парка. Посебан проблем животной средини у оквиру националних паркова стварају индустријски капацитети који су лоцирани у непосредној близини неког од националних паркова. Типичан пример је Фабрика цемента Лафарж у Беочину која се налази уз саму границу НП „Фрушка гора“.

У осмом делу рада *Правна регулатива за управљање и коришћење природних ресурса националних паркова* дат је приказ и извршена је свеобухватна анализа међународне и националне правне регулативе која се односи на систем управљања националним парковима. Актуелност проблематике заштите природе се огледа и кроз чињеницу да је у последњих четрдесетак година на међународном плану донето низ конвенција, декларација, резолуција, директива, агенди и других докумената о заштити природе. Од ових докумената посебно се истичу: Универзална конвенција о заштити природе, Берлинска декларација о биолошкој разноврсности и одрживом туризму и директиве о очувању дивљих птица односно станишта дивље флоре и фауне.

Устав Републике Србије, између осталог указује на обавезу да је свако дужан да чува природне реткости, односно да обавља заштиту и унапређење биљног и животиљског света у циљу заштите животне средине. На основу овог, у законодавном систему Републике Србије донет је сет законских и подзаконских аката којима се регулише област заштите природе у Републици Србији, па и заштита националних паркова. Законске прописе који се односе на заштиту природе, кандидат класификује на законске прописе којима се на директан, односно индиректан начин регулише управљање и коришћење природних ресурса, између осталог и у националним парковима Србије. У оквиру овог дела рада кандидат даје приказ и врши анализу Закона о заштити животне средине, Закона о заштити природе, Закона о процени утицаја на животну средину и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, као и Закона о националним парковима који је донет 1993. године, који је

треба да представља стратешки документ сваког националног парка који се доноси за период од десет година. Наиме, генерални менаџмент план је инструмент којим се указује на то какоо национални парк треба штитити, користити, развијати и њиме управљати.

Генерални менаџмент план националног парка треба да је: утемељен на запосленим у националном парку и локалном становништву, динамички процес, развијен уз сарадњу са свим меродавним институцијама, праве величине, доступан, прикладан, прилагодљив, реалистичан и одржив. Уз то генерални менаџмент план националног парка треба да садржи: основне податке о националном парку и управљачу, вредности националног парка, ризике и претње угрожавања природних и створених вредности националног парка, вредновање природних вредности националног парка и мере заштите и очувања природних ресурса, образовно-едукативне мере, финансирање националног парка, мере безбедности у националном парку, ванредне ситуације и планска документа (Просторни план подручја посебне намена националног парка; План развоја шума у националном парку; План управљања водама; Ловна основа за ловишта у националном парку; Програм управљања рибарским пордучјем у националном парку; Планови управљања с акцијским планом заштите врста; План управљања националним парком; Маркетинг план; План промоције; Просторни планови за општине на чијим се територијама налази конкретни национални парк; План заштите од пожара у националном парку; План о заштити вода од загађивања; Просторни план за конкретни национални парк и Планови детаљне регулације конкретних археолошких налазишта).

ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Након увида и анализе докторске дисертације *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије*, Комисија за оцену и одбрану урађење докторске дисертације износи следеће:

- Садржај докторске дисертације у потпуности одговара теми прихваћеној од стране Научно-наставног већа Факултета заштите на раду у Нишу, чиме је кандидат остварио постављене циљеве који омогућавају добијање потпуне слике о овој важној и значајној материји.
- Докторска дисертација по садржају, начину обраде, обиму и сазнањима до којих се дошло даје значајан допринос теоријском и практичном сагледавању менаџмента природних ресурса националних паркова.
- Тема докторске дисертације је савремена и актуелна, јер обрађује проблематику која се односи на националне паркове који представљају највредније делове

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

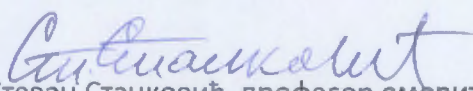
На основу изложеног о докторској дисертацији *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије*, закључујемо да:

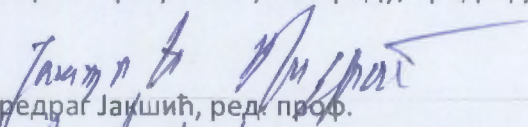
- Докторска дисертација у потпуности одговара одобреној теми и да су приказани резултати добијени самосталним истраживањем кандидата;
- Докторска дисертација по садржају, начину обраде, обиму и сазнањима до којих се дошло представља значајан научни допринос у теоријском смислу и
- Резултати докторске дисертације су значајни и са становништа њихове примене у пракси.

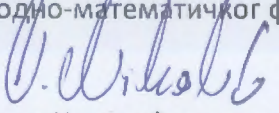
Имајући у виду све чињенице које су наведене у овом извештају, Комисија предлаже Наставно научном већу Факултета заштите на раду у Нишу да прихвати Извештај о оцени урађене докторске дисертације под називом *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије*, кандидата мр Данејеле Аврамовић, дипл. инж. заштите животне средине и упути Универзитету у Нишу на давање сагласности за њену јавну одбрану.

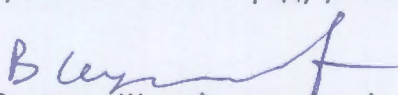
У Нишу, 10.06.2014. год.

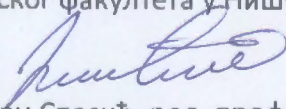
Чланови комисије:

др Стеван Станковић, професор емеритус
Географског факултета у Београду, председник

др Предраг Јакшић, ред. проф.
Природно-математичког факултета у Нишу, члан

др Весна Николић, ред. проф.
Факултета заштите на раду у Нишу, члан

др Вукашин Шушић, ванр. проф.
Економског факултета у Нишу, члан

др Драган Спасић, ред. проф.
Факултета заштите на раду у Нишу, ментор